

Zhupanenko A.V.
Odessa National Economic University

MARKET AND NON-MARKET FACTORS OF MODERN ZOOLOGICAL PARKS DEVELOPMENT

Summary

The article considers the term «zoological park» and its main tasks. The systematization of market and non-market factors of development of modern zoological parks is provided. Their influence on the activity of Ukrainian zoological parks is analyzed.

Keywords: zoological park, market factors of development, non-market factors of development, branch of tourism and recreation, nature reserves.

УДК 332.136

ВИВЧЕННЯ ДОСВІДУ СТРАТЕГІЧНОГО ПЛАНУВАННЯ В АКТИВНИХ ЄВРОПЕЙСЬКИХ МІСТАХ

Журба І.О.

Черкаський державний технологічний університет

Белов Б.О.

Черкаська міська рада

Досліджено матеріали сучасного європейського досвіду стратегічного управління розвитком міст, у т.ч. підходів до формування й реалізації стратегій міського розвитку. Вивчено методику реалізації двох типів стратегічних акцій та їх ключове значення для корінних змін у провідних містах Європи. Зазначено найбільш типові напрями стратегій розвитку західноєвропейських міст

Ключові слова: стратегічне управління, стратегія розвитку, місто, місцева громада, місцева політика, планування, взаємодія, моніторинг, стратегічна акція.

Постановка проблеми. В сучасних умовах все більшої актуальності набувають дослідження особливостей розвитку міських поселень і насамперед великих міст. Саме в містах зосереджується економічний, освітній та ультуричний потенціал держави. Вони здійснюють значний вплив на розвиток прилеглих територій. Все гостріше постає питання необхідності зміни планувальних структур міст з метою раціонального використання міської зони, розробки стратегічних планів розвитку великих міст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії стратегічного планування зробили такі відомі зарубіжні вчені як: І. Ансофф, П. Друкер, Б. Карлоф, Дж. Коул, У. Кінг, Д. Кліланд, М. Мескон, Г. Мінцберг, М. Портер, А. Стрикленд, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов, К. Хаттен, Дж. Хіггенс, А. Чандлер, Д. Шендел та вітчизняні – Л. Довгань, Г. Кіндрацька, В. Немцов, С. Оборська, З. Шершньова. Концептуальні та методичні підходи до формування й реалізації стратегій соціально-економічного розвитку міст розроблені у працях Л. Беззубко, О. Берданової, О. Бойко-Бойчука, Р. Брусак, В. Вакуленка, Г. Дробенка, О. Дудкіної, О. Карого, О. Карлової, В. Мамонової, П. Мавка, А. Мельник, Г. Монастирського, І. Парасюка, В. Пархоменка, В. Проскуріна, В. Прошка, Ю. Свірського, В. Тертички, Н. Хумарової, Ю. Шарова, Л. Шевчук, С. Шульц та ін.

Відаючи належне науковим здобуткам вітчизняних вчених, за вище зазначеними напрямками, слід відмітити недостатність вивчення питання європейського досвіду стратегічного планування.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Проблема необхідності принципового перегляду пріоритетів внутрішньої політики держави на користь локального (міського) рівня є новою, на

сьогодні недостатньо опрацьованою. Природно, що за таких умов першим кроком має бути аналіз наявного європейського досвіду з її вирішення.

Мета статті. Метою даного дослідження є аналіз сучасних європейських тенденцій розвитку міст, а також спроба актуалізувати у вітчизняній науковій думці тему необхідності принципової зміни відносин між системами держави та міста, ілюструючи зміною таких відносин в урбанізованих демократичних суспільствах. Завданнями статті є: висвітлити вплив європейських тенденцій – на роль та місце міст у процесах національного та цивілізаційного розвитку та спробувати спрогнозувати породжені цими тенденціями проблеми; визначити основні підходи, викладені у міжнародних документах, до взаємодії міст та держави та сформулювати можливі практичні наслідки зміни пріоритетів у внутрішній політиці країн ЄС на користь розвитку міст.

Виклад основного матеріалу. Стратегічні плани, повинні гнучко реагувати на мінливі умови і максимально враховувати інтереси всіх учасників. Тому процес планування, встановлення цілей і аналізу європейських міст організується так, щоб залучити якомога більш широке коло осіб та організацій. Для цього необхідна активна позиція міста як лідера і координатора.

Дуже важлива роль в розглянутих стратегіях відводиться принципу партнерства. Визнано, що успішною сьогодні може стати тільки всеохоплююча політика, яка об'єднує різні рівні влади, приватний сектор і місцеве населення, що припускає регіональне партнерство та міжнародне співробітництво між містами.

Чинники, що зумовили звернення європейських міст до стратегічного планування, охоплюють:

- специфіку окремих європейських країн;

- тенденції регіонального розвитку, в тому числі і в рамках прикордонних регіонів;
- історичні умови розвитку самих міст;
- стан ресурсної бази та основних галузей економіки;
- політичну волю і настрої місцевих органів влади;
- рівень активності міської спільноти.

Природно, що в реальному житті спостерігалося і переплетення, і змішання причин, що зумовили необхідність стратегічного планування, як це наголошується, наприклад, в Штутгарті, Мальме, Більбао та інших містах [1]. Загальні для всіх розглянутих міст Європи кризові явища в традиційних галузях промисловості, тенденції глобалізації економіки, зростання конкуренції міст і європейських регіонів зумовили необхідність розробки довгострокової стратегії розвитку міст, пов'язаної з економічним зростанням, необхідністю зміни іміджу міст на європейській сцені, прагненням зайняти особливе місце в новій системі міст. При цьому, як правило, стратегічне планування розглядалося місцевою владою як механізм, сприяючий подоланню кризових соціально-економічних явищ, і лише для небагатьох з групи міст, що будуть розглянуті – Мюнхена, Лідса, Утрехта – як надійний спосіб збереження і забезпечення подальшого процвітання міста в новій системі європейських міст.

Аналіз цих факторів стосовно аналізованої групи міст дозволяє виділити шість основних типів вихідної ситуації, які зумовили необхідність впровадження стратегічного планування:

1. Криза базових галузей економіки, яка охопила у 90-ті роки важке машинобудування і суднобудування, автомобільну і текстильну галузі та ін. [2].

2. Загострення, соціальних проблем, у супроводі депресії деяких міських районів, високий рівень безробіття, маргіналізація певних груп населення.

3. Посилення конкуренції міст за інвестиції в умовах глобалізації економіки та розвитку процесів інтеграції та зв'язків по лінії не лише «північ-південь», але і «схід-захід»

4. Необхідність зміни іміджу міста з урахуванням сучасних процесів урбанізації, умовного відкриття кордонів для всіх країн Європи.

5. Прагнення до сталого розвитку на основі формування та реалізації програми «Агенда-21» на місцевому рівні. 6. Бажання зберегти процвітання і високий рівень життя населення.

Як показують дослідження, організація стратегічного планування, розроблення і реалізація стратегічних акцій мала ключове значення для корінних змін у провідних містах Європи. Для групи розглянутих міст всі акції можна розділити на два типи.

Перший тип безпосередньо пов'язаний з розробкою окремих планових документів стратегічного характеру – документів стратегічного бачення, концепцій, оновлених майстер-планів, інтегрованих планів і т. п.

Другий тип акцій більше пов'язаний з організаційною стороною реалізації стратегічного підходу і виражається в створенні нових структур управління, як правило, на рівні метрополії або регіону, що змінюють докорінно ситуацію в області розвитку з позицій майбутнього.

В якості прикладів розробки успішних документів стратегічного типу можна розглянути План відродження Більбао; стратегічний план «Міжнародний Турін» 2001 р.; план «Перспектива Мюнхена», прийнятий у 1998 р.; стратегічні документи «Мальме. Бачення 2015»; постійно оновлювану з 1994 р. стратегію «Бачення Бірмінгема», чотири міські програми «Довкілля» в Стокгольмі, три стратегічних

плани Барселони (1990, 1994, 1999) , що здобули широку популярність і послужили прикладом для багатьох міст Європи; Стратегічний план столиці Австрії Відня, який має девіз «Якість зобов'язує – Віденські інновації»; Інтегрований план міського розвитку Утрехта і т. д.

В якості акцій другого типу, що представляють нові підходи до організації місцевого управління і планування та мають ключове значення для розробки стратегії розвитку, можна відзначити проєкт «Метрополь 30» в Більбао, ініційований у 1992 р., націлений на відродження всієї метрополії і об'єднуючий в цих цілях вже 140 членів; створення в 1994 р. якісно нового органу управління регіоном Штутгарта – Регіонального Союзу та ряду супутніх організацій; утворення асоціації регіонального співробітництва МАІ (Мюнхен – Аутсбург – Інгольштадт) в 1993 р., яка налічує зараз близько 90 членів (22 муніципалітети, 36 фірм, банки, торгові палати, профспілки); створення бюро «Агенда 21» в Стокгольмі для більш активної реалізації положень угоди Агенда 21; створення організації «Віденський діалог»; організація міських співтовариств у ряді французьких міст [3].

Аналіз прикладів головних цілей та напрямків стратегій західноєвропейських міст свідчить про те, що розглянуте зазначення мети відрізняється низкою суттєвих особливостей.

По-перше, підхід європейських міст до визначення цілей стратегії відрізняється глобальністю загальної націленості місцевої влади на пошук місця міста в Європі і світі, на позиціонуванні свого міста в рамках більш великої території – метрополії, регіону, транскордонного ареалу, охопленого проєктами співпраці.

По-друге, головні цілі стратегії і гасла («лого») розвитку європейських міст відрізняються сміливістю і нестандартністю своїх формулювань, які глибоко відображають історію, місцеву специфіку і особливості міста. «Лого» вибираються зрозумілими для всіх городян і покликані сприяти активному позиціонуванню і маркетингу міста. По-третє, стратегічні цілі та напрямки відображають прагнення міст до зміни іміджу на основі використання нових, часто нетрадиційних потенціалів, секторів і точок зростання, найважливішими серед яких є біо- та інформаційні технології, культура, освіта та наука, виставкова справа і туризм.

У соціальній сфері пріоритетними напрямками стратегій європейських міст можна вважати:

- здійснення соціального вирівнювання;
- зміцнення міської спільноти, посилення солідарності;
- пріоритетний розвиток молоді;
- особливу увагу соціально ущемленим верствам населення;
- пріоритетне вирішення житлової проблеми.

Особливо важливими аспектами розвитку міст є економічна база та соціальна сфера, які можна вважати найбільш типовими напрямками стратегій західноєвропейських міст. Розглядаючи особливості стратегічних напрямків розвитку міст в економічній сфері, можна виділити як пріоритетні наступні:

- структурна перебудова і диверсифікація економіки;
- активна підтримка малого та середнього бізнесу;
- розвиток нових секторів
- зростання: інформатики,
- медіа, біотехнології і т.д.;
- прискорений розвиток
- сфери послуг;
- розвиток туризму, та
- міжнародного співробітництва.

В процесі реалізації стратегій розвитку великих міст важлива роль належить флагманським проектам, які виконують роль каталізаторів прогресивних змін в міському соціально-економічному середовищі. Висока вартість цих, як правило, великомасштабних проектів вимагає складного фінансового монтажу, заснованого на партнерстві приватних і муніципальних структур, причому часто кошти муніципалітетів, регіональних та національних органів управління, приватних інвесторів та громадських фондів і організацій доповнюються фінансуванням з програм Європейського Союзу та інших міжнародних джерел. Реалізація флагманських проектів дозволяє забезпечити нову якість міського середовища і суттєво змінює імідж міста по багатьом взаємозалежним напрямкам. Реалізовані, а також ті що здійснюються і плануються великі проекти носять, як правило, в широкому сенсі інфраструктурний характер. Залежно від головної сфери можна запропонувати такі групи флагманських проектів:

По-перше, проекти, націлені на створення найсучасніших об'єктів транспортної інфраструктури – міжнародних аеропортів (Більбао, Барселона і Мюнхен), високошвидкісних міжнародних, національних і регіональних залізниць (Турін і Бірмінгем), метро (Турін і Більбао), перебудова центральних вокзалів (Штутгарт, Мюнхен, Ліль), мережі високоякісного громадського транспорту (Нансі, Утрехт).

По-друге, проекти, що забезпечують відродження і перетворення колишніх промислових площ в ультрасучасні зони (Більбао – «Водний фронт», Турин-зона Лінготто, Бірмінгем – «Міленіум Пойнт», Ліль – «Евролілл», Утрехт-«Утрехт-Центр»).

По-третє, проекти будівництва великих – світового та міжнародного рівня – виставкових залів і конгрес-центрів, що забезпечують приплив ділового туризму, розвиток виставок і ярмарків, що сприяють маркетинговій діяльності (Більбао, Штутгарт, Мюнхен, Бірмінгем, Ліль, Утрехт).

По-четверте, проекти, націлені на прирощення освітнього потенціалу населення міста і навколишнього регіону за рахунок розширення наявних навчальних закладів (Турин), підвищення стандартів (Лідс) або будівництва та відкриття нових університетів (Мальме).

По-п'яте, проекти, націлені на створення сучасних житлових зон, що відповідають вимогам населення до якості і структури житла і оточуючого житло середовища (Турін, Мюнхен, Мальме, Стокгольм, Роттердам, Утрехт).

По-шосте, проекти, що сприяють більш повному використанню та збільшенню архітектурно-історичного і культурного потенціалу міста та зростанню рекреаційних можливостей (Більбао, Штутгарт, Турін, Нансі, Ульм, Мюнхен, Мальме, Ліль). У цю групу проектів можна включити і проведення світо-

вих та європейських подій-форумів, Олімпійських ігор і т. д. Саме такі проекти, як проведення Олімпійських ігор в 1992 р. і Всесвітнього форуму культур в 2004 р. дозволяють Барселоні вести активну роботу по розробці та реалізації стратегії розвитку і зайняти гідне місце серед провідних європейських муніципалітетів[4].

Висновки і пропозиції. Зіставлення формулювань цілей і девізів стратегічних планів міст Європи та України дозволяє зробити висновок про більш творчу цілеспрямованість європейських міст, які прагнуть всіляко врахувати і відобразити місцеву специфіку при визначенні цілей і завдань довгострокових змін. Ця специфіка, як правило, відображається в головній меті і стратегічних девізах («лого»), навколо яких європейські міста прагнуть об'єднати все міське співтовариство для руху в межах обраного напрямку на основі досягнутого суспільного консенсусу.

Міста-стратегі досить однотайно спираються в розробці планів на організацію широкого діалогу і дискусій з усіма діючими в місті цільовими групами, розуміючи, що шанси стратегічного планування на успіх багато в чому залежать від цього, і активно залучаючи в першу чергу громадян і громадські групи в творчий процес осмислення і формування майбутнього вигляду міста.

Важливим напрямком розвитку стратегічних підходів в європейських містах є прагнення до спільного, так званого інтегрованого планування, що охоплює не тільки місто, але і навколишній його регіон, ареал впливу метрополії. Для фінансування програм і проектів, що реалізують стратегію міського розвитку, європейські міста досить успішно застосовують методи фінансового монтажу, що означає поєднання різноманітних фінансових джерел усіх рівнів управління, як громадських, так і приватних. З'єднання місцевих, регіональних та національних засобів доповнюється банківськими кредитами та приватними внесками; вміло використовуються містами Західної Європи гранти та субсидії ЄС, позики міжнародних фінансових організацій.

Ключовими каталізаторами стратегічного розвитку європейських міст виступають великі, так звані флагманські проекти, покликані привернути увагу до міста, дати поштовх структурним зрушенням, різко поліпшити ситуацію з робочими місцями, сприяти маркетингу території і формуванню нового іміджу. Європейські міста сміливо планують подібні проекти, успішно здійснюють фінансування необхідних капіталовкладень і реалізують проекти на базі приватно-громадського партнерства. Створення сучасних великих інфраструктурних об'єктів – аеропортів і вокзалів, виставкових комплексів і сучасних житлових зон, а також проведення спортивних змагань, фестивалів, конгресів сприяють зростанню популярності міст, тяжінню інтересу інвесторів і туристів.

Список літератури:

1. Країнознавство : теорія і практика : підручник / [Мальська М. П., Антонюк Н. В., Занько Ю. С., Ганич Н. М.]. – К. : Центр учб. літератури, 2012. – 528 с.
2. Посацький Б. Нові міста в Європі – тенденції 1980–1990 років / Б. Посацький // Архітектурний вісник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.arctvis.com.ua/ar-06.html>
3. Benko G. Geografia Technopolii / G. Benko. – Warszawa : PWN, 1993. – 215 s.
4. Джерела та механізми фінансування місцевого економічного розвитку. Навчальний посібник. – К.: Центр громадської експертизи, Проект «Місцевий економічний розвиток міст України», 2013. – 176 с. – Бібліографія: с. 2.

Журба И.А.

Черкасский государственный технологический университет

Белов Б.А.

Черкасский городской совет

ИЗУЧЕНИЕ ОПЫТА СТРАТЕГИЧЕСКОГО ПЛАНИРОВАНИЯ В АКТИВНЫХ ЕВРОПЕЙСКИХ ГОРОДАХ

Аннотация

Исследованы материалы современного европейского опыта стратегического управления развитием городов, в т.ч. подходов к формированию и реализации стратегий городского развития. Изучены методика реализации двух типов стратегических акции и их ключевое значение для коренных изменений в ведущих городах Европы. Отмечено наиболее типичные направления стратегий развития западноевропейских городов

Ключевые слова: стратегическое управление, стратегия развития, город, местная община, местная политика, планирование, взаимодействие, мониторинг, стратегическая акция.

Zhurba I.O.

Cherkasy State Technological University

Belov B.O.

Cherkasy City Council

STUDYING THE EXPERIENCE OF STRATEGIC PLANNING IN ACTIVE EUROPEAN CITIES

Summary

Materials studied modern European experience of strategic management of urban development, including approaches to designing and implementing urban development strategies. Studied the method of implementing two types of strategic actions and key to fundamental changes in major European cities. Specified the most common areas of the development strategies of Western European cities

Keywords: strategic management, strategy development, municipalities, local communities, local policy, planning, cooperation, monitoring, strategic action.

УДК 658.14

УСТАНОВЛЕНИЕ ВНУТРЕННИХ РЕЗЕРВОВ ФИНАНСИРОВАНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЯ

Иваниченко В.В.

Харьковский гуманитарный университет «Народная украинская академия»

Исследованы теоретические вопросы формирования финансовых резервов деятельности предприятия. Обоснована необходимость финансового планирования на предприятии. Раскрыта актуальность оптимизации показателя чистого оборотного капитала.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, эффективность, резервы, финансовое планирование, чистый оборотный капитал.

Постановка проблемы. Современные проблемы экономики обусловлены, прежде всего, кризисом ее производственной сферы, основным звеном которой является предприятие. Именно на предприятиях находится центр всех преобразований. Финансовые ресурсы играют важную роль в воспроизводственном процессе и его регулировании, распределении средств по направлениям их использования, стимулируют развитие хозяйственной деятельности и повышение ее эффективности, позволяют контролировать финансовое состояние хозяйствующего субъекта.

Изучение показателей экономической эффективности предприятия позволяет выявить основные резервы ее обеспечения за счет:

- повышения объемов производства и реализации продукции;
- повышения эффективности использования ресурсов предприятия;

- улучшения использования капитала предприятия;
- увеличения прибыли.

Все эти направления взаимосвязаны между собой. Рост объемов реализации способен обеспечить увеличение прибыли и ускорение оборачиваемости оборотных средств. В свою очередь, ускорение оборачиваемости оборотных средств и рост прибыли улучшат финансовое состояние предприятия, так как снизят потребность в заёмном капитале и позволят увеличить величину собственных средств.

В условиях современного экономического кризиса выживание предприятий зависит во многом от использования внутренних производственных резервов развития. На предприятиях в полной мере должны заработать механизмы снижения издержек, использования скрытых ресурсов, эффективного применения знаний обученного персонала и др. Перед предприятиями возникает акту-